MEDIA-AXBOROT MAKONIDAGI AXBOROT XURUJLARINING YOSHLARGA TA’SIRI

Baxtiyor Ataxanov
“University of business and science” Nodavlat oliy ta’lim muassasasi katta o‘qituvchisi, tarix fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

Ilm-fan taraqqiyotida har bir yangili-gu kashfiyotning ijobiy va salbiy oqibatlari bo‘lgani kabi, internetning ham yoshlar ongi, ma’naviyati va tarbiyasiga ijobiy va salbiy ta’sir etuvchi jihatlari mavjud. Buning qanday ta’sir etayotganligini bugungi yoshlarning internet tarmog‘idan qanday yo‘l va maqsadlarda foydalanayotganligi bilan o‘lchanadi.

Axborot uzatish, almashinish va qabul qilish jarayonida tezkorlik, aniqlik, sifat va ta’sirchanlikni ta’minlash, axborotning dunyo bo‘ylab keng yoyilishi imkoniyatini yaratishda “Butun jahon o‘rgimchak to‘ri”ning ahamiyati katta va aynan mana shu omil undan foydalanish ehtiyojini tobora orttirmoqda. Yangi yuz yillikda O‘zbekistonga ham internet shiddat bilan kirib keldi va kundalik hayotda o‘z o‘rniga ega bo‘ldi. 2018-yilga kelib mamlakatimizda internetdan foydalanuvchilar soni 12 million 200 ming kishidan oshib ketdi. Bu ko‘rsatkich 2023-yilga kelib yanada yaxshilanib, internetdan foydalanuvchilar uch baraobarga, xizmat ko‘rsatish sifati ikki barobarga yaxshilanib, internet tezligi Respublikada o‘rtacha 247 mb/s. ga yetdi. Xizmat ko‘rsatuvchi provayderlar narhlarni besh yilda 6 marotaba arzonlashtirib, xalqaro standartlarga yaqinlashtirilmoqda. Bu modernizatsiya, o‘zgarishlar va erishilgan yutuqlar mamlakatimizda fan-texnika yutuqlari inson manfaatlari, ezgu maqsadlar yo‘lida xizmat qilmoqda, albatta. Biroq, ayrim kuchlarga bu imkoniyatlar virtual olamdan g‘arazli niyatlari yo‘lida foydalanilanishida juda yaxshi qo‘l kelmoqda.

Bugungi kunga kelib dunyoning mafkuraviy manzarasi juda murakkablashib ketdi. Unda kuchli ta’sirga ega bo‘lishning eng maqbul yo‘li, har qancha mablag‘ talab etilishidan qat’i nazar,

yirik axborot tarqatuvchi mavqeini egallash ekani ayon bo‘lib qoldi. Jahonda “axborot urushi” jadallik bilan olib borilayotgani jamiyatda ko‘pchilikka ayon bo‘lib ulgurdi. Masalan, biron bir chet mamalakatning yashash tarzi, urf-odat va qadriyatlari tizimini ulug‘lovchi risolalar, kinofilmlar, videoroliklarni tarqatuvchilar talaygina. Tabiiyki, bunday axborotlar jamiyatda ma’lum ijtimoiy qarashlarning o‘zgarishiga ta’sir etmoqda. Bunday salbiy holat mamalakatimiz aholisi, ayniqsa, yoshlarga o‘z ta’sirini ko‘rsatmay qolmaydi. Davlatimiz rahbari “Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch” asarida yozadiki, “Bugungi kunda inson ma’naviyatiga qarshi yo‘naltirilgan, bir qarashda arzimas tuyuladigan kichkina xabar ham axborot olamidagi glaballashuv shiddatidan kuch olib, ko‘zga ko‘rinadigan lekin zararini hech narsa bilan qoplab bo‘lmaydigan ulkan ziyon yetkazishi mumkin”. Jahon axborot maydoni tobora kengayib borayotgan shunday bir sharoitda yoshlarning ongini to‘g‘ri shakillantirish uchun ko‘p narsadan cheklab bir tomonlama tarbiya berish, ularning o‘z qobig‘iga berkitib qo‘yishni ochiq axborotlashgan jamiyat talabiga ham, bizning ezgu maqsad–muddaolarimizga ham to‘g‘ri kelmaydi. Chunki, mamlakatimiz mustaqillik yillarini boshidanoq ochiq axborotlashgan va erkin, demokartik prinsiplarga asoslangan fuqarolik jamiyati qurish vazifasini o‘z oldiga maqsad qilib qo‘ygan.

XXI asr boshida hayot suratlarining beqiyos darajada tezlashuvi, axborot oqimining kuchayishi oqibatida avtoritet – nufuz masalasi ham yangicha ma’no kasb etayotir. Ba’zi yoshlar o‘zining bilim olish va hayotga munosabatini belgilashda ota – ona, ustoz – murabbiyini emas, OAV hamda internetni avtoritet sifatida e’tirof etishi, ulardagi axborot va ma’lumotlarni mutlaq chin deb ishonishi tashvishlanarli holdir. Buning natijasida bugun haqiqatni uydirmadan ajrata olmaydigan, bu boradagi hali tajribasi ham bo‘lmagan yoshlarning hayotiy tushuncha va tasavvurlarini asosan ta’lim – tarbiya muassasalarining ish faoliyatini birmuncha qiyinlashishiga olib kelmoqda. Yosh avlodning ma’naviy olamini buzg‘unchi ta’sirlardan asrash uchun ta’lim – tarbiya jarayonida qanday ta’moyillarga asoslanish va qanday jihatlarga e’tibor qaratish kerak, degan masala faylasuflar, pedagoglar gumanitar fan olimlarining diqqat markazida turibdi.

Sir emaski, internet tez va arzon axborot yoki ma’lumot olish, yetkazish hamda qayta ishlashda beqiyos manba sanaladi. Kundan-kun safi kengayib, foydalanuvchilar soni ortayotgan tizim dunyo hamjamiyatining axborotga bo‘lgan ehtiyojini qondirmoqda. “Uzoqni yaqin qiladigan” manba sifatida qaraladigan internetning ko‘proq yoshlar kiradigan saytlarini tubdan yangilash zarur. Sababi-sog‘lom turmush tarzini shakllantirish, yuksak ma’naviyat, pok axloq asosida o‘g‘il–qizlarni tarbiyalash vazifasi ana shuni taqazo etadi.

Xulosa qilib oladigan bo‘lsak, yosh avlodda bu jihatlar shu darajada shakllangan va qaror topgan bo‘lishi lozimki, ular virtual makonda umummilliy manfaatga xizmat qiladigan, uning taraqqiyotiga yordam beradigan axborotni tanlay olsin. Faqat shundagina, globallashuv jarayonlarida yoshlarning turli yot ma’lumotlarni farqlay bilishiga erishiladi va noto‘g‘ri talqin qilishining oldi olinadi. Axborot iste’moli madaniyatiga ega yoshlar, salbiy va noxolis axborotlar ta’siriga tushib qolmaydi, chunki, ularda bunday axborotlarga nisbatan mustahkam mafkuraviy immunitet shakllanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1.O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. –T.: “O‘zbekiston”, 2017.
2.O‘zbekiston Respublikasining “Fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlari to‘g‘risida”gi (yangi tahriri) Qonuni, 1999 yil 14 aprel.
3.O‘zbekiston Respublikasining “O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Qonunchilik palatasi to‘g‘risida”gi Konstitutsiyaviy Qonuni // O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Axborotnomasi. 2002 yil, 12-son, 215-modda.
4.O‘zbekiston Respublikasining “O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Senati to‘g‘risida”gi Konstitutsiyaviy Qonuni // O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Axborotnomasi. 2002 yil, 12-son, 216-modda.
5.“Ijtimoiy sheriklik to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Qonuni // O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami, 2014 y. 39-son, 488-modda.

6.“Elektron hukumat to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Qonuni // O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami, 2015 y. 49-son, 611-modda.
7.“Parlament nazorati to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Qonuni // O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami, 2016 y. 15-son, 141-modda.